

PALEIS HET LOO

Nederland & Oranje

U gaat met uw klas het lesprogramma 'Nederland & Oranje' volgen. Hierbij hoort een voorbereidende les, een museumles in de klas verzorgd door een museumdocent en een optionele afrondende les in de klas. Het is belangrijk dat de leerlingen de voorbereidende les hebben gedaan voor het bezoek van de museumdocent. Tijdens de les met de museumdocent dient de leerkracht aanwezig te zijn.

Tijdens 'Nederland & Oranje' leren uw leerlingen over de stadhouders en koning(inn) en van Oranje en hun rol in de geschiedenis van Nederland en verwerken zij deze informatie in een creatief eindproduct. Centraal staat de vraag: Welke Oranje krijgt van jou een ereplaats? U werkt aan verschillende doelstellingen die zijn opgenomen per onderdeel van het lesprogramma.

'Nederland & Oranje' sluit aan bij de kerndoelen van de leergebieden 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' en 'Kunstzinnige oriëntatie'.

In deze handleiding vindt u tips en materialen die u tijdens het project kunt gebruiken. Heeft u vragen over 'Nederland & Oranje'? Neemt u dan gerust contact met ons op. Wij zijn te bereiken via educatie@paleishetloo.nl of per telefoon: 055-5772465.

© Afdeling Educatie, Paleis Het Loo, 2018

Vorbereidende les (60 minuten)

Tijdens de voorbereidende les werken leerlingen aan de volgende doelstellingen:

- Ik weet wat een symbool is en kan die herkennen.
- Ik weet wat een monument is en kan vertellen waarom iemand een monument 'krijgt'.
- Ik weet welke Oranje aan het begin en einde staat van de Oranje-stamboom en kan drie andere Oranjes op de juiste plek in de stamboom plaatsen.
- Ik kan uitleggen wat het verschil is tussen stadhouders en koningen.
- Ik kan door het bestuderen van een monument/kunstwerk bedenken wat de betekenis ervan is.

De voorbereidende les bestaat uit verschillende stappen. Leerlingen wordt duidelijk gemaakt wat het doel van het programma is, leren via een klassengesprek wat symbolen en monumenten zijn en doen algemene kennis op van een aantal Oranje stadhouders en koning(inn)en door het maken van een digitale stamboom. Eventueel kunt u de leerlingen nog een Oranjememoryspel laten spelen.

STAP 1 > *Introductie lesprogramma*

Middels een PowerPoint-presentatie wordt het doel van het lesprogramma geïntroduceerd. Hieronder staat de tekst behorend bij de dia's. De introductie duurt ongeveer vijf minuten.

Dia 1

Neem bij de introductie een Oranje symbool mee (bijvoorbeeld een voetbalshirt, vlag, koekblik, sinaasappel etc.) en laat dit de leerlingen zien. Bespreek met hen het feit dat de kleur oranje symbool staat voor Nederland. Waar komt dat vandaan? (Van het Huis van Oranje)

Wat weten de leerlingen al van de Oranjes? Welke kennen zij?

Vertel de leerlingen dat zij het lesprogramma Nederland & Oranje gaan volgen van Paleis Het Loo. Zij gaan een aantal Oranjes onderzoeken, om de vraag te beantwoorden: Welke Oranje krijgt van jou een ereplaats? Die 'ereplaats' geven de leerlingen door een monument te maken, met een nieuw symbool voor de door hen gekozen Oranje.

Dia 2

De leerlingen zien hier stadhouders, koningen en koninginnen van Nederland. Welke zijn dit? Zien zij degene die zij net genoemd hebben? (Stadhouder Willem V, koningin Wilhelmina, koning Willem II, prinses Beatrix, stadhouder Frederik Hendrik, stadhouder Willem van Oranje)

Voor de Oranje die volgens de leerling een ereplaats verdient, wordt een beeld (monument) gemaakt. De leerlingen gaan straks verkennen wat symbolen en monumenten zijn en waarom iemand dat verdient. De leerlingen moeten natuurlijk ook meer weten over de Oranjes. In deze les maken de leerlingen vast kennis met een aantal Oranjes.

Dia 3

Neem de lesdoelen door met de leerlingen.

STAP 2 > *Interactief klassengesprek over symbolen en monumenten*
Dit onderdeel zal ongeveer 10 minuten in beslag nemen.

Dia 4

U bent de les begonnen met een symbool. Weten de leerlingen wat symbolen zijn? (Een symbool is een afbeelding die staat voor iets of iemand.) Welke symbolen op de dia kennen de leerlingen nog meer? (lieveheersbeestje = tegen zinloos geweld, uitroepteken = waarschuwing, duif = vrede, Nederlandse vlag = Nederland, hart = liefde, Nederlandse Leeuw = Huis van Oranje/ Nederland)

Waarom zouden kunstenaars of andere mensen symbolen gebruiken? (De symbolen kunnen veel vertellen over een persoon, zonder dat je tekst hoeft te gebruiken.)

Dia 5

Bespreek met de leerlingen wat een monument is. Kennen de leerlingen monumenten? Denk bijvoorbeeld aan monumenten uit de Tweede Wereldoorlog of belangrijke personen uit de woonplaats. Wat vinden de leerlingen van die monumenten? Wat zegt het hen?

Vertel dat er monumenten in de vorm van gedenksteden zijn, zoals een gedenksteen voor de bevrijding (deze staat in Uddel), maar bijvoorbeeld ook gedenkbomen zoals deze ter herinnering van de bruiloft van Juliana met Bernhard, te vinden in Beekbergen. Waarom kan een persoon een monument krijgen? Kom met de leerlingen tot de conclusie dat personen die monument krijgen vaak iets bijzonders hebben gedaan.

De monumenten van personen staan meestal op een sokkel. Vraag de leerlingen of zij weten waarom. (Het lijkt groter en daarmee belangrijker.)

Dia 6

De leerlingen gaan nu één monument bestuderen: dit is een monument voor Wilhelmina, onthuld op de dag van haar inhuldiging als koningin in 1898 (van de kunstenaar Abraham Frans Gips). Het monument staat in Breda. Als er bij u in de buurt ook een Oranjemonument te vinden is, kunt u dat monument bespreken.

Laat de leerlingen in tweetallen de vragen op het werkblad Beeldanalyse beantwoorden. Bespreek klassikaal de conclusies. In de bijlage vindt u een uitwerking van de vragen.

STAP 3 > Digitale stamboom

Open het bestand 'digitale stamboom'. U ziet een oranjeboom en portretten van de Oranjes. U stelt steeds een vraag aan de leerlingen, waarna u één leerling op de persoon behorend bij de vraag laat klikken. Vervolgens komt er extra informatie over de betreffende Oranje in de vorm van een filmpje of afbeelding(en). Door op de symbool van het huisje te klikken, keert u steeds weer terug naar de stamboom. Op deze manier maken de leerlingen kennis met de Oranjes. Dit zal tussen de 10 en 20 minuten duren.

Algemeen

Vraag eerst aan de leerlingen of zij weten wat voor soort boom het is. (Sinaasappelboom.) Kunnen de leerlingen ook uitleggen waarom voor deze boom gekozen is? (Symbool van de Oranjes, achternaam.) Er is nog een extra reden dat de familie juist dit symbool gekozen heeft. De sinaasappelboom blijft altijd groen en kan tegelijkertijd blad, bloesems en vruchten dragen. Daarmee symboliseert de boom dat groei altijd doorgaat. De Oranjefamilie wil net als deze boom altijd door blijven bloeien en groeien.

Stadhouder Willem van Oranje

Vraag aan de leerlingen: Met wie begint de stamboom? Wat is zijn achternaam? (Oranje-Nassau). Laat een leerling op het portret van Willem van Oranje klikken. Er verschijnt een afbeelding met een link naar een filmpje over Willem van Oranje. Bekijk deze met de leerlingen. Laat uw leerlingen tenslotte nadenken over de vraag waarom Willem van Oranje Vader des Vaderlands wordt genoemd.

Stadhouder Maurits en Frederik Hendrik (rol stadhouders):

Twee zonen van Willem van Oranje werden stadhouder. Laat een leerling op de oudste van de twee klikken (Maurits). De leerlingen zien dan meerdere symbolen die horen bij de rol van een stadhouder. Kunnen zij aan de hand van de symbolen uitleggen wat een stadhouder deed? (aanvoeren van het leger, aanvoeren van de vloot en adviseren Staten-Generaal (bestuur van de Republiek)).

Koning-stadhouder Willem III

Vraag aan leerlingen: Eén stadhouder was ook koning. Wie was dat en van welk land was hij koning? (koning-stadhouder Willem III, koning van Engeland). Laat een leerling op zijn portret klikken. Er is dan een prent van Paleis Het Loo te zien. Weten de leerlingen welk paleis dit is? Vertel dat koning-stadhouder Willem III dit paleis op de Veluwe liet bouwen als zomerpaleis, zodat hij dan kon jagen op de Veluwe.

Koning Willem I

Vraag aan de leerlingen: Wie had ook Willem VI kunnen heten? Laat een leerling op zijn portret klikken. (koning Willem I). Er verschijnt een afbeelding met een link naar een kort filmpje. Bekijk dit met de leerlingen en bespreek dan met de leerlingen welke taken een koning had in vergelijking met die van een stadhouder. Kom tot de conclusie dat een koning meer macht had, omdat die aan het hoofd van de regering stond, zelf wetten opstelde en zijn eigen ministers aanstelde. De stadhouder had daarentegen te maken met de wil van de Staten-Generaal.

Koning Willem II

Laat een leerling op de tweede Oranje-koning klikken. (Koning Willem II) De leerlingen zien nu portretten van verschillende Oranjes. Wat valt hen op? Alle personen dragen dezelfde mantel. Dat begon met koning Willem II die deze mantel liet maken. Hij werd ingehuldigd in 1840. Kunnen de leerlingen uitrekenen hoe oud de mantel was toen Willem-Alexander hem droeg in 2013? (173 jaar)

Koningin Wilhelmina:

Vraag aan de leerlingen: Eén Oranje was 10 jaar oud toen hij of zij officieel koning of koningin werd. Welke Oranje was dat? Laat een leerling op zijn of haar portret klikken. (koningin Wilhelmina). De leerlingen zien nu het portret van Emma. Weten zij wie dit is? En wat zij te maken heeft met het feit dat Wilhelmina zo jong koningin werd? (Emma regeerde als regentes voor Wilhelmina tot haar 18e verjaardag.)

Prinses Beatrix:

Vraag aan de leerlingen: Welke Oranje trad als laatste af? Laat een leerling op het juiste portret klikken (Prinses Beatrix). Als u op de afbeelding klikt, komt een filmpje van de abdicatie van Beatrix. Bespreek met de leerlingen hoe het nu zit met de macht van de koning. Heeft die net zoveel macht als koning Willem I? (De koning heeft nu veel minder macht. De macht in Nederland ligt bij het volk, dat de Tweede Kamer kiest en daarmee de regerende partijen. De koning heeft vooral een rol in het vertegenwoordigen van Nederland in het buitenland en als symbool voor het Nederlandse volk.)

(OPTIE) STAP 4 > Oranje-Memory

Let op! Dit is een keuze-onderdeel. Met het Oranjememoryspel leren de leerlingen meer over de Oranjes.

De leerlingen spelen het memory anders dan normaal: ze zoeken niet naar twee identieke kaartjes, maar naar een kaart met een afbeelding van een Oranje en een kaart met informatie over die persoon.

Gebruik hierbij werkblad 'Oranje-memory' voor de kaartjes (zie bijlage). Laat de leerlingen de kaartjes zelf uitknippen (op stevig papier) waarna ze het Oranje-memory gaan spelen. Deel daarvoor de leerlingen in groepjes in van ongeveer vijf leerlingen. Per groepje maken zij een memoryspel en spelen zij het spel.

Rond de les af en bereid de leerlingen voor op de museumles.

Museumles in de klas (120 minuten)

Tijdens het bezoek van de museumdocent van Paleis Het Loo werken de leerlingen aan de volgende doelstellingen:

- Ik kan onderzoek doen op basis van voorwerpen en ander archiefmateriaal.
- Ik kan van een stadhouder en een koning(in) van Oranje iets vertellen over hun persoonlijke en politieke leven en vertellen welke rol zij speelden in de geschiedenis van Nederland.
- Ik kan vertellen welke stadhouders en koning(inn)en van Oranje ik belangrijk vind en waarom.
- Ik kan goed samenwerken met mijn klasgenoten.
- Ik kan symboliek herkennen en verwerken in mijn monument.

De museumdocent zal kort de voorkennis activeren van de leerlingen en de lesdoelen bespreken. Vervolgens gaan de leerlingen in zes groepjes aan de slag met onderzoek naar twee Oranjes per groepje. Dat doen zij aan de hand van een archiefdoos met verschillende materialen, zoals geluidsfragmenten, prenten en foto's. De leerlingen kiezen één van beide personen uit, waarvan zij vinden dat die een monument verdient. De leerlingen koppelen dat aan de hele klas terug. Uit die selectie van zes personen kiezen leerlingen een Oranje waarvoor zij een monument willen maken. Iedere leerling ontwerpt en maakt een eigen monument tijdens een mini-kunstles met boetseerwas. De museumdocent instrueert de leerlingen over het te maken monument en begeleidt hen in de uitvoering. Het materiaal voor de monumenten wordt door de museumdocent meegenomen. Wij willen u vriendelijk verzoeken de klas alvast in zes groepen in te delen. Tijdens het archiefonderzoek bekijken de leerlingen online fragmenten op een mobiele telefoon. Hiervoor is een WiFi-code nodig. Wij willen u vragen deze bij de hand te hebben.

Optioneel: Klassententoonstelling (30 minuten)

Tijdens dit onderdeel werken de leerlingen aan de volgende doelstellingen:

- Ik kan voor een groep vertellen wat ik gemaakt en waarom ik dat zo gedaan heb.
- Ik kan beargumenteren waarom ik vind dat de door mijn gekozen Oranje een monument verdient.

STAP 1 > *Presentatie monumenten*

Laat de leerlingen hun monument aan elkaar presenteren. Stel vragen over de keuzes van de leerlingen voor zowel de persoon als de uitvoering. Welke vorm hebben zij gekozen? Hebben zij symboliek toegepast? Wat zijn de verschillen tussen de monumenten die gemaakt zijn?

STAP 2 (OPTIONEEL) > *Tentoonstelling*

U kunt een tentoonstelling organiseren (of de leerlingen dat laten doen) voor de school of familie, waarbij de monumenten worden gepresenteerd door de leerlingen. Bespreek met de leerlingen hoe de tentoonstelling eruit moet komen te zien. Wat monument komt waar te staan? Worden de monumenten onthuld? Wie worden uitgenodigd om te komen kijken?

Bespreek met de leerlingen welke stappen er vervolgens gezet moeten worden en verdeel de taken.

STAP 3 > *Afronding*

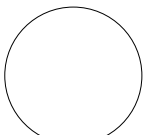
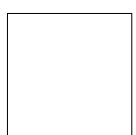
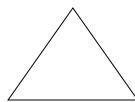

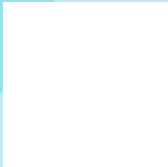

Kijk met de leerlingen terug op het lesprogramma en de eindresultaten. Wat vonden zij van de les? Wat was nieuw voor hen? Van welke Oranjes willen zij nog meer weten? Uiteraard horen wij ook graag wat de leerlingen ervan vonden.

Bekijk eerst de afbeelding goed. Beantwoord dan de vragen.

1. Welke basisvormen zie je in het monument? Kruis aan welke je ziet en teken de vormen die nog ontbreken.

					
---	---	---	---	---	---

2. Welke kleuren zijn gebruikt? Omcirkel de kleuren hiernaast.

Waarom zijn juist deze kleuren gebruikt denk je? Bedenk waar de kleur voor staat (rood staat bijvoorbeeld voor liefde en energie, groen voor groei en goud voor rijkdom).

---

3. Er zijn verschillende onderdelen (figuren) te zien. Schrijf deze op en zet erachter wat volgens jou de betekenis is van deze onderdelen (waarvoor deze onderdelen dus symbool staan).

VOORBEELD

Salamander: *waterdier, is een symbool voor het leven in en nabij water*

---

4. Maak de zinnen af en omcirkel de juiste antwoorden:

Als je goed kijkt, zie dat dit beeld gemaakt is van: *hout | steen | metaal | glas | klei.*

Dat zie je aan _____

Als je het beeld van boven naar beneden door de helft deelt, is links en rechts *wel | niet* hetzelfde.

Je kunt *wel | niet* door het beeld heen kijken, het is daarom een *open | gesloten* vorm.

5. Lees de antwoorden op de vorige vragen door. Bedenk dan waarom de kunstenaar het beeld op deze manier heeft gemaakt. Wat wil de kunstenaar met dit monument vertellen?

---

6. Wat vind je van het monument? (Mooi of lelijk? Belangrijk of niet belangrijk?) Leg uit waarom.

---

1. Basisvormen

De leerlingen kunnen veel vormen herkennen in het beeld. Deze zijn vooral rond: cirkels, bogen, kegels. Vierkanten komen niet voor in het beeld.

2. Kleuren.

Blauw (water), groen (natuur, bloei en groei), geel (zon, weldaad), oranje (Huis van Oranje), rood (kracht, koninklijk), goud (koninklijk, rijkdom) en wit (onschuld, rein).

3. Symbolen

SALAMANDER

waterdier, is een symbool voor het leven in en nabij water

KIKKER

idem

ZEEPAARD

idem

KROON

koninklijk, kroning Wilhelmina

SINAASAPPELBOOM

Huis van Oranje

BLOEMEN

bloeit door het water, symbool voor de bloei/vrucht die door de bron wordt voortgebracht

WAPEN BREDA

stad Breda, schenker van het monument

WAPEN ORANJE-NASSAU

staat voor de familie Oranje-Nassau

PORTRET WILHELMINA

staat symbool voor Wilhelmina zelf

4. Vormgeving

Als je goed kijkt, zie dat dit beeld gemaakt is van metaal. Als je het beeld van boven naar beneden door de helft deelt, is links en rechts wel hetzelfde. Je kunt wel door het beeld heen kijken, het is daarom een open vorm.

5. Betekenis

De kunstenaar wilde aangeven dat de regeringsperiode van Wilhelmina een voedende bron zou worden voor het land, net zoals het water de dieren en planten voedt. Het zou door Wilhelmina dus goed gaan met het land.

6. Eigen mening

Eigen mening van de leerling.

Willem van Oranje

- > Eerste Oranje stadhouder
- > 16e eeuw
- > Leider van de Nederlandse Opstand
- > Naamgever van het Huis van Oranje

Oranjeboom

- > Het symbool van de familie van Oranje: dit is een boom waar sinaasappels aan groeien, die zijn immers oranje.

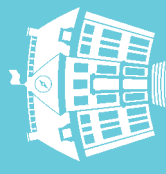
Prinses Beatrix

- > Moeder van koning Willem-Alexander
- > regeerde van 1980 tot 2013

Franse keizer Napoleon

- > Was begin 19e eeuw de baas in Nederland
- > Zijn broer Lodewijk was de eerste koning van Nederland
- > Zijn broer Lodewijk woonde in Paleis Het Loo

Koningin Juliana

- > De moeder van prinses Beatrix
- > regeerde van 1948 tot 1980

Koning- stadhouder Willem III

- > Bouwde Paleis Het Loo
- > Stadhouder van Nederland
- > Koning van Engeland
- > Een van de machtigste Oranjes ooit

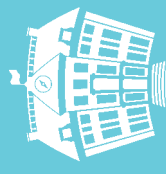
Koning Willem I

- > Zoon van Stadhouder Willem V
- > Kwam begin 19e eeuw naar Nederland nadat Napoleon verslagen was
- > Koos voor een nieuwe naam en niet voor Willem VI, omdat hij koning werd

Mary Stuart

- > Dochter van de Engelse koning
- > Stierf kinderloos
- > Vrouw van koning- stadhouder Willem III

Koningin Wilhelmina

- > Toen haar vader, koning Willem III, overleed, was ze eigenlijk al koningin
- > Haar moeder was tot zij 18 jaar was regentes
- > De over-oma van koning Willem-Alexander
- > Regeerde van 1898-1948

Stadhouder Willem V

- > Niet geliefd bij het Nederlandse volk
- > Vluchtte eind 18e eeuw voor het Franse leger
- > Zijn zoon werd koning van Nederland

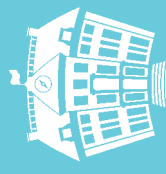
Koning Willem III

- > Vader van koningin Wilhelmina
- > Getrouwd met koningin-moeder Emma

Paleis Het Loo

- > 300 jaar geleden gebouwd
- > Zomethuis van de Oranjes
- > Nu is het een museum

Koning Willem II

- > Held van Waterloo
- > Getrouwd met Anna Paulowna, zus van de tsaar van Rusland
- > Hij kreeg een zoon genaamd Willem...

